

# Salon kaupungin osallisuusmalli

- kuulemme, kohtaamme, vaikutamme

Kaupunginhallitus 24.3.2025 § 113



## Sisällysluettelo

1 Johdanto .....	3
2 Osallisuus Salon arvona.....	4
2.1 Yhdenvertaisuus.....	4
2.2 Oikeudenmukaisuus .....	5
2.3 Rohkeus.....	5
2.4 Vastuullisuus .....	6
2.5 Ystävällisyys.....	6
3 Osallisuus lainsäädännössä ja kaupungin suunnitelmissa .....	7
3.1 Lainsäädäntö .....	7
3.2 Osallisuustyö hyvinvointisuunnitelmassa ja yhdenvertaisuussuunnitelmassa .....	7
4 Tapoja osallistua ja vaikuttaa kaupungin toimintaan.....	9
4.1 Aloitteet .....	9
4.2 Avoimet tilat .....	9
4.3 Avustukset .....	10
4.4 Ennakkoarviointi.....	10
4.5 Kaavoitus ja lakiin perustuva vaikutusmahdollisuus.....	11
4.6 Kansalaispaneeli.....	11
4.7 Kaupungin työntekijöiden ja kuntalaisten kohtaamiset .....	12
4.8 Kuntalaisille järjestettyihin kyselyihin osallistuminen.....	12
4.9 Lasten ja nuorten osallistumismahdollisuudet.....	12
4.10 Osallistuva budjetointi.....	13
4.11 Palautteen antaminen .....	13
4.12 Vaikuttajaryhmät ja muu yhdistysyhteistyö .....	13
4.13 Vaikuttamistoimielimet.....	14
4.14 Yrittäjien osallistuminen .....	14
4.15 Viestintä .....	15
4.16 Äänioikeus ja yleinen vaalikelpoisuus .....	15
5 Osallisuuden lajit ja näkökulmat .....	16
6 Osallisuuden arviointi .....	18
6.1 Osallisuusindikaattori .....	18
6.2 Osattomuuden kokemusten mittaaminen kouluterveyskyselyissä.....	19
6.3 Osattomuuden ja syrjinnän kokemukset Salon Terve Suomi -tutkimuksessa .....	20
6.4 TEA-viisari tulokset osallisuudesta kunnan eri palveluissa .....	21
6.5 Muita mittareita.....	21
7 Osallisuuden ja yhteisöllisyyden edistäminen Salossa .....	22
Lähteet .....	24

# 1 Johdanto

”Osallisuus on kuulumista ja kuulluksi tulemistä. Osallinen ihminen voi vaikuttaa oman elämänsä kulkuun, palveluihin ja joihinkin yhteisiin asioihin. Osallisuutta edistettäessä erityinen huomio tulisi kiinnittää kaikista heikoimmassa asemassa oleviin ja syrjittyihin. Jos heikossa asemassa oleva ihminen voi osallistua, vaikuttaa ja kuulua joukkoon, osallisuuden edellytykset ovat muillekin todennäköisemmin hyvät.” (Terveys- ja hyvinvoinnin laitos, THL 2025)

”Osallisuustyö täydentää ja uudistaa nykyistä hyvinvointijärjestelmää. Parhaimmillaan se yhdistää paikalliset palvelut, elinkeinoelämän, kolmannen sektorin ja asukkaat. Osallisuutta voi edistää niin sosiaali-, terveys-, työelämä- kuin sivistys- ja vapaa-ajan palveluissa.” (THL 2025)

Tämä osallisuusmalli toimii ohjeena kaupunkilaisille. Malli tekee näkyväksi kaupungissa tehtävän osallisuustyön ja kertoo, millä tavoin kaupunki haluaa kuunnella asukkaitaan ja ottaa heitä mukaan päätöksentekoon. Mallin loppuun on kirjattu tavoitteita osallisuuden edistämiseksi. Tavoitteiden toteuttamista voidaan mallin hyväksymisen jälkeen pohtia ja tarkentaa osin keskitetysti ja osin kaupungin eri palveluissa ja niiden suunnitelmissa. Kaupunki järjestää osallisuuskoulutusta omalle henkilöstölleen ja luottamushenkilöille. Osallisuusmalli on valmisteltu kaupungin sisäisessä työryhmässä, jossa on ollut edustajia kaupungin kaikilta toimialoilta. Osallisuustyöryhmässä jäsenenä olivat Suvi Aarnio, Karolina Blom, Anna Karlsson, Hannu Kesti, Marina Mvgdeladze, Matti Nikander, Terhi Sinnelä, Hilpi Tanska, Anu Tuovinen ja Annika Viitanen.

Osallisuusmalli on ennen muuta mahdollisuus, jonka avulla voidaan yhdessä kehittää Saloa entistä avoimemmaksi ja osallistavammaksi. Tahtotilana on, että jokainen kuntalainen voisi ikätasoisesti, niin halutessaan ja kunnan toimijoiden häntä kannustaen, olla osa tätä kehitystä. Tämä laajempi osallisuusmalli on valmisteltu päättäjiä ja kaupungin toimintaa varten. Kuntalaisille tehdään oma, tiivis ohjelehtinen, jossa tuodaan esille erityisesti kuntalaisen mahdollisuudet vaikuttaa kaupungin toimintaan.

## 2 Osallisuus Salon arvona

Osallisuuden edistäminen ja kuntalaisten osallistuminen entistä laajemmin ja monipuolisemmin kunnan toimintaan ja yhdessä kunnan ja yhdistysten ja yhteisöjen kanssa tapahtuvaan toimintaan on Salolle tärkeä arvo. Osallistumisen mahdollisuuksia tarjoavat laaja-alaisesti kaupungin eri palvelut. Tavoitteita osallisuuden edistämiseen liittyen on kirjattu myös vuoden 2025 talousarvioon.

Osallisuuden ja yhteisöllisyyden edistäminen kuuluu koordinoinnin tasolla kaupungin yhteisöpalveluille ja on osa kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä. Vuoden 2025 aikana keskeisenä toimenpiteenä on osallisuusmallin valmistelu ja jalkautus.

Kaupunkistrategiaan kirjatun Elävät ja yhteisölliset kylät -kärkihankkeen puitteissa kehitetään asukas- ja kyläyhdistysten verkostotoimintaa sekä luodaan toimintamalli, joka korvaa vuodelta 2013 peräisin olevan lähidemokratiamallin. Lisäksi kartoitetaan alueellisten ja ylisukupolvisten yhteisötilojen tarvetta kaupungin eri osissa.

Osallistuvan budjetoinnin osalta panostetaan toimintamallin laadulliseen kehittämiseen. Toimenpiteenä on myös osallisuusviestinnän kehittäminen.

Lasten ja nuorten osallisuutta edistää strategiamittareihin kirjattu tavoite, että olemme UNICEF:in lapsiystävällinen kunta.

Edelleen mittareissa todetaan, että ”Osallistamme aktiivisesti kuntalaisia osana kaupunkiyhteisön kehittämistä. Teemme laaja-alaista yhteistyötä niin kuntalaisten kuin kumppanien kanssa. Kaupunki toimii yhteisöllisyyttä vahvistavana alustana.”

Kaupunkistrategiaan kirjatut arvot ovat oikeudenmukaisuus, rohkeus, vastuullisuus ja ystävällisyys, joiden strategiaan kirjatut tulkinnat on lainattu alla ja joita on pohdittu tässä yhteydessä myös osallisuuden kautta. Lisäksi osallisuustyöryhmä halusi nostaa osallisuuden ja yhdenvertaisuuden osallisuusmallin arvoiksi.

### 2.1 Yhdenvertaisuus

Kuntien tulee edistää yhdenvertaisuutta ja ehkäistä syrjintää kaikessa toiminnassa, viranomaisina, palvelujen tarjoajina, koulutuksen järjestäjinä ja työnantajina. Tarkemmin asia on kunnille veloitettu yhdenvertaisuuslaissa. Salon yhdenvertaisuussuunnitelma on päivitetty syksyllä 2024 ja sen keskeisiä tavoitteita ovat:

- Ihmisoikeuksien toteutuminen ja nollatoleranssi syrjinnälle ovat Salon kaupungin yhdenvertaisuustyön keskiössä. Kaupungin palveluissa kaikki kuntalaiset kohdataan arvostavasti ja tasavertaisesti.

- Henkilöstön osaamista yhdenvertaisuuskysymyksissä vahvistetaan muun muassa koulutuksilla, tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelun sekä yhdenvertaisuussuunnitelman seurannan avulla. Henkilöstöä kannustetaan puuttumaan havaitsemiinsa epäkohtiin. Henkilöstöä koskeva tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma on erillinen suunnitelma.
- Esteettömän ja saavutettavan kaupunkiympäristön rakentaminen on tärkeää yhdenvertaisuuden takaamiseksi. Kaupunkina kiinnitämme huomiota fyysisten tilojen esteettömyyden lisäksi myös esimerkiksi viestinnän saavutettavuuden parantamiseen.
- Haluamme, että tilamme ovat turvalliset kaikille olla oma itsensä.

Yhdenvertaisuuden toteuttaminen kaikessa toiminnassa edistää myös heikommassa asemassa olevien osallistumista eli yhdenvertaisuuden ja osallisuuden tavoitteet tukevat vahvasti toinen toisiaan.

## 2.2 Oikeudenmukaisuus

”Oikeudenmukaisella kaupungilla on yhdenmukaiset toimintatavat ja -periaatteet, joita noudatamme kaikessa kaupungin toiminnassa niin organisaation sisällä kuin suhteessa asukkaisiin ja yhteistyökumppaneihin. Kaikille annetaan tasavertaiset mahdollisuudet tulla kuulluksi ja jokaista kohdellaan arvostavasti. Ongelmatilanteet ratkaistaan osapuolten näkemyksiä kunnioittaen.”

Osallisuusmallissa oikeudenmukaisuus tarkoittaa, että

- Haluamme mahdollistaa kaikkien kuntalaisten osallistumisen kunnan toimintaan silloin, kun he haluavat osallistua.
- Viestimme saavutettavasti sekä tarvittaessa selkokielellä ja muillakin kielillä kuin suomeksi.

## 2.3 Rohkeus

”Rohkeana kaupunkina tartumme uusiin asioihin ja mahdollisuuksiin avoimin mielin, opimme epäonnistumisista, teemme yhteistyötä yli rajojen sekä uskallamme tehdä myös vaikeita päätöksiä, jos ne merkitsevät parempaa tulevaisuutta Salolle. Me emme tyydy siihen, että tehdään niin kuin on ennenkin tehty, mutta tarvittaessa puolustamme vanhaa, jos se on kaupunkimme kannalta parasta.”

Osallisuusmallissa rohkeus tarkoittaa, että

- Kokeilemme rohkeasti uusia tapoja osallistamiseen.
- Sallimme epäonnistumiset ja hyödynnämme ne oppimiskokemuksina.

## 2.4 Vastuullisuus

”Vastuullisessa kaupungissa jokainen tekee osansa kaupungin ja sen tulevaisuuden hyväksi. Vastaamme omista työ- ja luottamustehtävistämme, teemme sen mitä sovitaan, kehitämme toimintaamme ja jaamme osaamistamme. Muistamme, että sillä mitä teemme tai jätämme tekemättä, on vaikutusta pitkälle tulevaisuuteen yli sukupolvien.”

Osallisuusmallissa vastuullisuus tarkoittaa, että

- Jaamme oman työmme / alamme asiantuntijoina tietoa riittävän laajalti, niin kuntalaisille, yhteistyökumppaneille kuin työkavereillekin.
- Ikävissäkin tilanteissa kannamme kaupungin edustajina vastuamme ja selvitämme tehdyt toimet ja päätökset perustellusti.
- Haluamme kehittää kaupungin toimintaa ja yhteistyötä eri tahojen kanssa ennakoivasti ja luottamuksellisessa ilmapiirissä.

## 2.5 Ystävällisyys

”Ystävällisyys tarkoittaa sitä, että olemme palvelualttiita ja kohtaamme toisemme ystävällisesti ja arvostavasti. Toimimme asukas- ja asiakaskeskeisesti sekä seuraamme säännöllisesti asiakas- ja asukastyytyväisyyttä.”

Osallisuusmallissa ystävällisyys tarkoittaa, että

- Arvostamme kaikkia kuntalaisia ja olemme kiinnostuneita heidän ajatuksistaan ja tarpeistaan.
- Pyrimme vastaamaan sähköposteihin sekä saamiimme soittopyyntöihin kohtuullisessa ajassa.
- Loukkaavaa käytöstä emme hyväksy.
- Kehitämme toimintaa myös kuntalaisilta saadun palautteen avulla.

# 3 Osallisuus lainsäädännössä ja kaupungin suunnitelmassa

## 3.1 Lainsäädäntö

Kuntalaisen osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet ovat vahvasti esillä lainsäädännössämme. Kuntalain (22 §) mukaan valtuuston on pidettävä huolta siitä, että kunnan asukkailla ja palvelujen käyttäjillä on mahdollisuus monipuolisesti osallistua ja vaikuttaa kunnan toimintaan. Laissa luetellaan erikseen toimenpiteitä, joilla osallistumista ja vaikuttamista voidaan erityisesti edistää. Näitä ovat esim. keskustelu- ja kuulemistilaisuudet ja kuntalaisraadit, asukkaiden ja palvelujen käyttäjien mielipiteiden selvittäminen ennen päätöksentekoa, kuntalaisten mahdollisuudet osallistua kunnan talouden suunnitteluun, palvelujen suunnittelu ja kehittäminen yhdessä niiden käyttäjien kanssa sekä asukkaiden, järjestöjen ja muiden yhteisöjen oma-aloitteisen asioiden suunnittelun ja valmistelun tukeminen.

Lisäksi kuntalaissa (26 §, 27 § ja 28 §) on säädetty kunnanhallitusten velvollisuudesta asettaa kuntiin nuorisovaltuusto, vanhusneuvosto ja vammaisneuvosto varmistamaan näiden ryhmien osallistuminen ja vaikuttaminen kunnan toimintaan. Lapsiin ja nuoriin liittyvää ohjeistusta ja lainsäädäntöä löytyy myös runsaasti. Lainsäädäntö edellyttää lapsen edun mukaisuutta sekä lasten ja nuorten kuulemista heitä koskevissa asioissa. Sääntelyä löytyy YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksesta sekä useista eri laeista, jotka säätelevät esim. varhaiskasvatusta, opetusta ja kunnan nuorisotoimintaa.

## 3.2 Osallisuustyö hyvinvointisuunnitelmassa ja yhdenvertaisuussuunnitelmassa

Kaupunki laatii lakiin perustuen valtuustokausittain hyvinvointisuunnitelman, erikseen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman sekä suunnitelman ikääntyneen väestön hyvinvoinnin, terveyden, toimintakyvyn ja itsenäisen suoriutumisen tukemiseksi. Nämä voivat olla erillisinä osina yhdessä suunnitelmassa tai erillisinä suunnitelmina. Salossa suunnitelmat ovat tällä valtuustokaudella erilliset. Ikääntyneiden hyvinvointisuunnitelma päivitettiin hyvinvointialueuudistuksen vuoksi.

Salon hyvinvointisuunnitelma 2022-2025, lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2021-2025 ja ikääntyneiden hyvinvointisuunnitelma 2024-2025 ovat luettavissa kaupungin verkkosivuilla:

[www.salo.fi/hyvinvointi-ja-osallisuus/hyvinvoinnin-edistaminen/hyvinvointikertomus-ja-suunnitelma](http://www.salo.fi/hyvinvointi-ja-osallisuus/hyvinvoinnin-edistaminen/hyvinvointikertomus-ja-suunnitelma)

Vuosien 2022-2025 hyvinvointisuunnitelmassa osallisuuden ja yhteisöllisyyden lisääminen on valittu yhdeksi kolmesta suunnitelman painopisteestä. Osallisuuden ja yhteisöllisyyden lisäämisen osalta kokonaistavoitteeksi on kirjattu ”Erialaisten osallisuutta edistävien toimenpiteiden näkyväksi tekeminen sekä erilaisten osallisuusmenetelmien käyttö nykyistä laajemmin, mikä mahdollistuu mm. kouluttamalla toimijoita eri menetelmien käyttöön”.

Suunnitelman toteutumista on raportoitu vuosien 2022 ja 2023 hyvinvointiraporteissa. Hyvinvointisuunnitelmassa 2022-2025 Salon kaupungin osallisuusmallin luominen on asetettu suunnitelman tavoitteeksi ja tätä tavoitetta toteutetaan tällä mallilla.

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman tavoitteena on se, että Salosta tulee UNICEF:in määrittelemä Lapsiystävällinen kunta. Kaupungin laatimassa toimintasuunnitelmassa visiona on ”Onnellinen lapsi ja nuori hyvinvoivassa yhteisössä”. Lapsiystävällinen kunta -toimintamalli koskee kaikkia kaupungin palvelualueita ja hallintoa. Mallin myöntämisen kriteereistä yksi on: ”Kunnan kehittämistyössä toteutuu lasten osallisuus.” Kriteerinä on myös se, että kunta on sitoutunut jatkamaan Lapsiystävällinen kunta -työtä tunnustuksen myöntämisen jälkeen.

Ikääntyneiden hyvinvointisuunnitelmassa on esitetty toimenpiteitä, joilla tarjotaan mahdollisuuksia sosiaaliseen kanssakäymiseen, näihin liittyvät esimerkiksi ikääntyneille kohdistettujen tilaisuuksien järjestäminen, kaupungin koordinoima aktiivinen vapaaehtoistyö sekä kulttuuriluotsitoiminnan kehittäminen Salossa.

Kaupungin yhdenvertaisuussuunnitelma vuosille 2024-2030 on hyväksytty kaupunginvaltuustossa 21.10.2024 § 75 ja on luettavissa kaupungin verkkosivuilla: [www.salo.fi/wp-content/uploads/2024/11/Avaimet-yhdenvertaiseen-Saloon-Salon-kaupungin-yhdenvertaisuussuunnitelma-2024%E2%80%932030.pdf](http://www.salo.fi/wp-content/uploads/2024/11/Avaimet-yhdenvertaiseen-Saloon-Salon-kaupungin-yhdenvertaisuussuunnitelma-2024%E2%80%932030.pdf)

Yhdenvertaisuussuunnitelmaan on kirjattu osallisuutta lisääviä toimia liittyen esimerkiksi kaupungin viestintään, sivistyspalveluihin, kaupunkisuunnitteluun ja työllisyys- ja kotouttamispalveluihin.

Kulttuurivähemmistöön kuuluminen, iän tai sairauden tuomat esteet tai esimerkiksi taloudelliset ja sosiaaliset syyt, kuten työttömyys, saattavat vaikuttaa siihen, että kaikilla ei ole yhtäläisiä osallistumismahdollisuuksia. Tästä syystä tarvitaan monenlaisia työvälineitä ja menetelmiä osallisuuden edistämiseen. Yhdenvertaisuussuunnitelmassa todetut tavoitteet selkeä ja ymmärrettävä kieli kaikissa kaupungin palveluissa ja tarvittaessa selkokielineen viestintä ja monikielisen viestinnän lisääminen ovat toimia, jotka lisäävät osallistumisen mahdollisuuksia myös esim. maahanmuuttajien ja eri tavoin haavoittuvassa asemassa olevien kuntalaisten osalta.



## 4 Tapoja osallistua ja vaikuttaa kaupungin toimintaan

Kaupungilla on käytössään monia osallistumistapoja, joiden kautta salolaiset voivat halutessaan osallistua ja vaikuttaa kaupungin toimintaan. Tavat ja kanavat ovat sekä lähitapaamisiin että digiosallistumiseen perustuvia. Tässä kappaleessa on kuvattu aakkostettuna Salossa käytössä olevia osallistumisen ja vaikuttamisen tapoja.

### 4.1 Aloitteet

Kuntalaisilla on oikeus tehdä kuntalaisaloitteita ([www.kuntalaisaloite.fi](http://www.kuntalaisaloite.fi)) sekä hyvinvointialueen asukaina aloitteita hyvinvointialueen ([www.hyvinvointialuealoite.fi](http://www.hyvinvointialuealoite.fi)) toimintaan. Kunta ja hyvinvointialue vastaavat aloitteisiin. Koko valtakunnan tason asioihin voi vaikuttaa esim. tekemällä kansalaisaloitteen ([www.kansalaisaloite.fi](http://www.kansalaisaloite.fi)). Sivustoilla voi myös seurata sivustojen kautta lähetettyjä aloitteita ja niihin annettuja vastauksia.

Kaupungin hallintosääntöön § 185 on kirjattu kaupungin asukkaan, kaupungissa toimivan yhteisön, säätiön sekä palvelun käyttäjän aloiteoikeudesta. Hallintosäännössä § 187 todetaan, että aloitteen tekijälle on ilmoitettava kuukauden kuluessa aloitteen saapumisesta, missä viranomaisessa aloite käsitellään, arvioitu käsittelyaika sekä keneltä saa lisätietoja aloitteen käsittelystä. Sen jälkeen, kun aloite on käsitelty loppuun, aloitteen tekijälle on ilmoitettava, onko aloite johtanut toimenpiteisiin.

Seuranta kuntalaisaloitteisiin vastaamisesta tehdään kaupunginhallituksessa, jolle keskeneräiset aloitteet viedään vuosittain tiedoksi. Hallintosäännössä § 186 todetaan, että muun toimielimen kuin valtuuston toimivaltaan kuuluvista aloitteista pitäisi antaa tieto toimielimelle, jonka päätäntävaltaan aloite kuuluu. Näin ei ole kuitenkaan toimittu, vaan kaikkien aloitteiden osalta tiedonsaaja on ollut kaupunginhallitus.

Kaupunki ylläpitää Salon aloitteiden osalta myös verkkosivua, johon viedään tehdyt kuntalaisaloitteet sekä valtuustoaloitteet ja niihin annetut vastaukset. Nämä ovat luettavissa: [www.salo.fi/hyvinvointi-ja-osallisuus/vaikuta-ja-osallistu/aloitteet/#ac\\_valtuustoaloitteet+2024](http://www.salo.fi/hyvinvointi-ja-osallisuus/vaikuta-ja-osallistu/aloitteet/#ac_valtuustoaloitteet+2024)

### 4.2 Avoimet tilat

Kaupungin tilat (esim. liikuntatilat, koulujen tilat, kokoustilat, nuorisotilat, auditoriot, leirikeskukset) ovat suurelta osin varattavissa yhdistyskäyttöön silloin, kun ne eivät ole kaupungin omassa käytössä. Tilojen käyttö on valtuuston periaatepäätöksellä ja vuoroajakoperiaatetta noudattaen maksutonta salolaisille yhdistyksille silloin, kun toiminta tukee kaupungin tavoitteita ja toimintaa. Poikkeuksena tähän on päätetty, että aikuisten liikuntatilojen käyttö on maksullista myös salolaisille yhdistyksille. Yrityksille, yksityishenkilöille, erilaisille vapaille ryhmille ja muille kuin salolaisille yhdistyksille tilojen käyttö on maksullista.

Valtuuston periaatepäätöksellä kaupunki voi vuokrata yhdistykselle omistamansa tilan tai alueen tois-  
laiseksi voimassa olevalla tai määräaikaisella vuokrasopimuksella. Tilasta peritään vuokra, joka vas-  
taa suuruudeltaan sisäistä vuokraa.

Kaupungin tiloja varataan niitä hallinnoivien palvelujen kautta. Tiloja hallinnoivat tahot on koottu si-  
vustolle [www.salo.fi/kaupunki-ja-paatoksenteko/asiointi/tilavaraukset](http://www.salo.fi/kaupunki-ja-paatoksenteko/asiointi/tilavaraukset). Kaupungin eri tiloihin myön-  
nettyjen käyttövuorojen määrästä ei ole kootusti tietoa, mutta pelkästään liikuntasaleissa ja liikunta-  
halleissa (pois lukien uimahalli ja jäähallit) oli vuoden 2023 aikana yhteensä lähes 29 000 myönnettyä  
vuoroa.

### **4.3 Avustukset**

Kaupunki myöntää erityisesti salolaisille yhdistyksille, mutta joiltain osin myös yksityishenkilöille, ryh-  
mille ja yrityksille avustuksia tai taloudellista tukea toiminnan järjestämiseksi. Avustukset ovat har-  
kinnanvaraisia yleis- ja kohdeavustuksia. Avustuksen kohteena olevan säännöllisen toiminnan tulee  
sijoittua Saloon.

Kaupunginvaltuusto on hyväksynyt yhdistysten toiminnan tukemisen periaatteet, joiden lisäksi nouda-  
tetaan eri toimielinten antamia erillisohjeita. Lisätietoja avustuksista: [www.salo.fi/avustukset](http://www.salo.fi/avustukset).  
Vuoden 2025 talousarviossa yhdistysavustuksiin on varattu yhteensä 673 000 € määräraha.

### **4.4 Ennakkoarviointi**

Päätösten vaikutusten ennakkoarvioinnin tavoitteena on jäsentää ja selventää valmistelu- ja päätök-  
sentekotilannetta. Se tukee moniarvoista ja läpinäkyvää päätöksentekokulttuuria kunnissa. Päätök-  
sentekoon tarvitaan useita erilaisia päätösvaihtoehtoja. Päätösesitysten läpinäkyvyys ja avoimuus  
edellyttävät vaihtoehtoisia päätösesityksiä ja arvioita siitä, miten nämä erilaiset päätökset vaikuttavat  
kuntaan ja kuntalaisten elämään.

Päätösten vaikutusten ennakkoarviointi on kirjattu eri näkökulmien osalta useampaan eri lakiin kun-  
tien tehtäväksi. Esimerkiksi ympäristövaikutusten sekä asukkaiden hyvinvointiin ja terveyteen kohdis-  
tuvien päätösten arviointi ovat kunnille lakisääteisiä. Lainsäädäntö edellyttää myös lapsen edun mu-  
kaisuutta sekä lasten ja nuorten kuulemista heitä koskevissa asioissa.

Ennakkovaikutusten arviointia ja lapsivaikutusten arviointien tekemistä on käsitelty Salon kaupungin-  
hallituksessa 24.4.2023 § 126 ja hyväksytty ennakkoarviointien kehittäminen ja ohjeistus. Kuntalaiset  
pääsevät mukaan ennakkovaikutusten arviointeihin käsiteltävänä olevasta asiasta riippuen. Lasten ja  
nuorten osallisuudesta kerrotaan lisää kappaleessa Lasten ja nuorten osallistumismahdollisuudet.

## 4.5 Kaavoitus ja lakiin perustuva vaikutusmahdollisuus

Laki turvaa jokaiselle perusoikeuden osallistua, saada tietoa, ja vaikuttaa omaa elinympäristöä koskevaan päätöksentekoon ja sen valmisteluun.

Kaavat valmistellaan vuorovaikutuksessa niiden kanssa, joiden oloihin tai etuihin ne vaikuttavat kuten kaava-alueen maanomistajat, asukkaat, naapurit ja muut ympäristön käyttäjät. Lisäksi kaavoitukseen osallistuu asiantuntijoita ja viranomaisia, joiden toimialaa suunnittelussa käsitellään. Kaavoituskatsaus laaditaan kerran vuodessa. Siinä esitellään käynnissä olevia ja lähiaikoina käynnistyviä kaavoitushankkeita. Katsauksessa saa kokonaiskuvan kunnan kaavasunnittelusta ja tietoa omaa asuinalueita koskevista hankkeista.

Osallistumis- ja arviointisuunnitelma laaditaan kaavoitukseen ryhdyttäessä. Siinä kerrotaan kaavahankkeesta perustiedot (mitä suunnitellaan ja mihin), vuorovaikutusmenettelyt, vaikutusten arviointi, kaavaprosessin kulku ja aikataulu sekä yhteyshenkilöt. Osalliset saavat näin tietoa siitä, kuinka heidän on mahdollista osallistua kaavoituksen valmisteluun.

## 4.6 Kansalaispaneeli

Salossa toteutettiin vuoden 2024 aikana taloussuunnittelun kansalaispaneeli osana Sitran (Suomen itsenäisyyden juhlarahasto, [www.sitra.fi](http://www.sitra.fi)) rahoittamaa hankekokonaisuutta. Hankkeessa on kehitetty toimintamallia kuntalaisten osallistumiseen kuntien talouden suunnitteluun. Kansalaispaneeli sai suuren suosion kaupunkilaisilta ja siihen valittiin mukaan n. 40 osallistujaa satunnaisotannalla valittujen salolaisten ja tästä joukosta mukaan ilmoittautuneiden osalta. Satunnaisotannalla pyritään saamaan mukaan myös niitä kuntalaisia, jotka eivät perinteisten osallisuuskanavien kautta ole olleet mukana.

Kansalaispaneeli antoi ”lopputyönään” marraskuussa 2024 ehdotuksensa Salon kaupungin investointiohjelmaan sekä kehitysajatuksensa tarkastuslautakunnan arviointikertomukseen. Paneelin työ onnistui hyvin ja täytti sille asetetut tavoitteet. Lisätietoja paneelin toiminnasta on luettavissa:

[www.salo.fi/tyo-ja-yrittajyys/kilpailukyvyin-kehittaminen/taloussuunnittelun-kansalaispaneeli](http://www.salo.fi/tyo-ja-yrittajyys/kilpailukyvyin-kehittaminen/taloussuunnittelun-kansalaispaneeli)

Vastaavan toimintamallin käyttöä harkitaan jatkossakin, jos kuntalaisilta halutaan harkittu ja laajalaisesti kuntalaisia edustava vastaus jonkin kaupungin palvelujen ja toiminnan osalta tärkeän asian ratkaisuun.

## 4.7 Kaupungin työntekijöiden ja kuntalaisten kohtaamiset

Kaupungin työntekijöihin voi olla yhteydessä asioissa, joita he hoitavat tai joista he vastaavat. Työntekijöille voi soittaa, lähettää viestejä, pyytää tapaamiseen tai heitä voi kohdata eri tilanteissa omassa työssään tai koolle kutsutuissa palaverieissa. Yhteystietoja löytyy kaupungin verkkosivuilta ja voi kysyä myös puhelimitse 02 7781.

## 4.8 Kuntalaisille järjestettyihin kyselyihin osallistuminen

Kuntalaisia pyydetään useita kertoja vuodessa osallistumaan kaupungin asioiden valmisteluun. Nämä asiat voivat olla kaupungin erilaisia ohjelmia ja suunnitelmia (esim. yhdenvertaisuussuunnitelma, koutoutumisohjelma ja kulttuuriohjelma) sekä investointeja kuten uudet koulut, päiväkodit ja liikuntatilat. Eri palvelut toteuttavat myös omille asiakasryhmilleen kyselyjä palvelujen kehittämiseksi.

Lisätietoja: [www.salo.fi/osallisuus](http://www.salo.fi/osallisuus)

## 4.9 Lasten ja nuorten osallistumismahdollisuudet

Salon lasten osallisuuden toteutuminen kuvataan vuosikellossa, johon on koottu sekä jatkuvaa toimintaa että yksittäisiä osallisuutta edistäviä asioita ja tapahtumia.

Lainsäädäntö edellyttää lapsen edun arviointia ja lasten ja nuorten kuulemista heitä koskevissa asioissa. Salo on sitoutunut UNICEFin Lapsiystävällinen kunta –toimintamalliin, jonka ohjaava pääperiaate on lasten osallisuus ja sen edistäminen.

Salo toteuttaa lapsivaikutusten arviointia lapsia ja nuoria (0-18 v.) koskevissa asioissa ja päätöksissä. Arviointien tavoitteena on tukea moniarvoista ja läpinäkyvää päätöksentekoa sekä useiden päätösvaihtoehtojen löytymistä. Arvioinneista viestitään kohdennetusti niin lapsille kuin aikuisillekin ja heitä kutsutaan mukaan eri tavoin.

Lasten ja nuorten osallisuutta toteutetaan jatkuvasti varhaiskasvatuksen ja koulujen arjessa. Varhaiskasvatuksessa ja kouluissa vahvistetaan lasten tunnetaitoja ja yhteisöllisyyttä. Demokratiakasvatusta toteutetaan muun muassa koulujen oppilaskunta- ja lapsiparlamenttitoiminnan sekä nuorisovaltuuston kautta. Nuorisopalveluissa nuoret osallistuvat toiminnan suunnitteluun ja toteutukseen ja esim. ohjattujen harrastusten järjestämisessä lasten ja nuorten toiveita kuullaan. Kaupunki järjestää myös monipuolista harrastustoimintaa lapsille ja nuorille. Lapsia ja nuoria on osallistettu muun muassa koulujen uusien pihojen suunnittelussa, koulujen ja päiväkotien tilaratkaisuissa sekä kaupungin turvallisten tilojen edistämässä. Lisätietoja: [www.salo.fi/hyvinvointi-ja-osallisuus/lapsiystavallinen-kunta](http://www.salo.fi/hyvinvointi-ja-osallisuus/lapsiystavallinen-kunta)

#### **4.10 Osallistuva budjetointi**

Osallistuva budjetointi on toimintatapa, jossa kuntalaiset ja kunnan yhteisöt ovat aktiivisina toimijoina mukana kaupungin rahankäytön suunnittelussa ja erilaisten hyvinvointia edistävien hankkeiden toteutuksissa. Kuntalaiset voivat vuosittain ideoida, ehdottaa ja olla mukana toteuttamassa hankkeita yhdessä kunnan yhteisöjen ja kaupungin edustajien kanssa.

Osallistuvassa budjetoinnissa on pääosin salolaisten yhdistysten ja yrittäjien ideoiden pohjalta ja toimesta toteutettu vuosien 2021-2024 aikana n. 400 000 eurolla yli 50 hanketta, joiden kautta kaupunkilaiset ovat päässeet osallistumaan esim. maksuttomiin konsertteihin ja erilaisiin tapahtumiin sekä esim. liikkumaan uusille kuntoportaille, leikkitelineille, frisbeegolfradoille tai retkipoluille.

Lisätietoja: [www.salo.fi/osallistuvabudjetointi](http://www.salo.fi/osallistuvabudjetointi)

#### **4.11 Palautteen antaminen**

Kuntalaiset voivat antaa palautetta useilla eri tavoilla, kuten puhelimitse, sähköpostitse, kirjaamon, [kirjaamo@salo.fi](mailto:kirjaamo@salo.fi) tai [www.salo.fi](http://www.salo.fi) etusivulla olevan linkin "Anna palautetta" kautta tai karttapohjaisen SaloTaskussa -mobiilisovelluksen kautta. Havaituista vioista voi antaa palautetta osoitteella [vikailmoitukset@salo.fi](mailto:vikailmoitukset@salo.fi). Palautteiden määrää ei ole koko kaupungin tasolla seurattu.

#### **4.12 Vaikuttajaryhmät ja muu yhdistysyhteistyö**

Osa kaupungin toimintaa ovat vakiintuneet vaikuttajaryhmät, jotka ovat toimineet useita vuosia ja joissa kussakin kaupungin työntekijät ovat mukana toiminnassa ja asioiden valmistelussa. Näitä vaikuttajaryhmiä ovat esimerkiksi maahanmuuttajaneuvosto, Kulttuurikumppanit, Seuraparlamentti ja romanityöryhmä.

Salon maahanmuuttajaneuvosto on toiminut vuodesta 2010 alkaen sosiaali- ja terveyslautakunnan asettamana. Neuvoston tehtävänä on muun muassa maahanmuuttajien kotouttamiseen liittyvien palvelujen kehittäminen, eri kulttuurien välisen vuoropuhelun kehittäminen ja osallistuminen syrjinnän ja rasismien ehkäisyyn.

Salon kulttuuripalveluiden ja paikallisten kulttuuritoimijoiden yhteistyöelin Kulttuurikumppanit (KUKU) edistää toiminnallaan keskustelua ja yhteistyötä sekä tuo päätöksenteon käyttöön kulttuuri- ja taidekentän toimijoiden näkemyksiä, ideoita, aloitteita ja toimintaehdotuksia. Toimintatavat ovat joustavia ja niitä muokataan KUKU:n omien ja kentän toimijoiden toiveiden ja tarpeiden mukaisesti. Vakiintuneita toimintatapoja ovat mm. Kiertävät kulttuurikahvit –keskustelutilaisuudet ja Kulttuurifoorumi.

Seuraparlamentti on salolaisten urheiluseurojen yhteistyöelin, joka toimii vuorovaikutuksessa Salon kaupungin liikuntapalveluiden kanssa. Seuraparlamentin tavoitteena on tukea ja myötävaikuttaa kaikkien urheiluseurojen ja eri liikuntamuotojen kehittämistä koko kaupungin alueella. Seuraparlamentti korostaa omassa toiminnassaan liikunnan merkitystä hyvinvoinnin lisääjänä. Seuraparlamentin tehtävänä on tuottaa liikuntapalveluiden käyttöön urheiluseurojen näkemyksiä, ideoita, aloitteita, toimintaehtotuksia ja antaa tarvittaessa lausuntoja liikuntaa ja urheilua koskeviin päätöksiin sekä pyrkii vaikuttamaan liikuntaolosuhteiden kehittämiseen.

Poikkihallinnollisen romanityöryhmän tehtävänä on kehittää paikallisen romaniväestön osallistumismahdollisuuksia omien elinolojensa edistäjinä ja parantaa viranomaisten ja romanien välistä vuorovaikutusta sekä yhteistyötä.

Säännöllisillä kyläyhdistysten verkostotapaamisilla luodaan hyviä käytänteitä kaupunkimme eri osien väliseen yhteistyöhön. Yhteistyössä ja osallistamalla saadaan luoduksi erilaisia hyviä käytännön toimenpiteitä kylien kehittämiseen ja asukkaiden hyvinvoinnin edistämiseen.

#### **4.13 Vaikuttamistoimielimet**

Kaupungin lakisääteisiä vaikuttamistoimielimiä ovat vanhusneuvosto, vammaisneuvosto ja nuorisovaltuusto. Jäsenet näihin nimeää kaupunginhallitus. Vanhus- ja vammaisneuvostojen jäsenet edustavat neuvostossa eri yhdistyksiä. Neuvostot kutsuvat ikääntyneille, vammaisille ja pitkäaikaissairaille toimintaa järjestäviä yhdistyksiä vuosittain koolle keskustelemaan ajankohtaisista aiheista ja yhteistyöstä. Nuorisovaltuusto tarjoaa nuorille mahdollisuuden saada nuorten ääni kuuluville. Nuorisovaltuuston jäsenillä on läsnäolo-, puhe- ja aloiteoikeus kaupungin lautakunnissa.

#### **4.14 Yrittäjien osallistuminen**

Salon kaupungin elinvoimapalvelut ja Yrityssalo Oy tekevät toimenpiteitä sen eteen, että yritysilmapiiri ja yrittäjyyden edellytykset ovat hyvät ja Salo pärjää kansainvälisessä kilpailussa yrityksistä, työpaikoista ja osaajista. Työlle antaa suunnan kaupungin strategia ja elinkeinopoliittinen ohjelma. Salon tavoitteena on olla Suomen yritysystävällisin kunta, jossa yrityksen on helppo tulla keskustelemaan asioista kaupungin kanssa, tulla kuulluksi ja saada yhdessä asioita aikaan.

EPO – toimikunta on perustettu yritys yhteistyön ja osallisuuden lisäämiseksi. Tavoitteena EPO:ssa on kuulla yrityksiä ja elinkeinoelämän toimijoita, jotta päätöksenteossa huomioidaan yrittäjien ja elinkeinoelämän tarpeet. EPO –toimikunta kokoontuu noin neljä kertaa vuodessa ja siihen kuuluvat yrittäjäjärjestöt, MTK ja kauppakamari sekä kaupungin edustajia.

Yrittäjien osallisuutta tuetaan erilaisilla yhteistapaamisilla ja verkostoitumistilaisuuksilla. Esimerkkinä tällaisista ovat muun muassa kaupungin järjestämät yritysten illat ja Yrityssalo Oy:n yhdessä yhteistyökumppaneidensa kanssa järjestämät Business Breakfast -tapahtumat.

#### **4.15 Viestintä**

Kaupungin monikanavainen ja selkeä viestintä lisäävät osallistumisen mahdollisuuksia. Kaupungin viestintä on hyvin laaja-alaista ja sitä tekee kaupungissa iso joukko työntekijöitä, jotka saavat koulutusta saavutettavaan viestintään. Viestinnässä keskitytään erityisesti monikanavaisuuden ja monikielisyiden sekä saavutettavan sisällön kehittämiseen. Painopisteinä ovat esimerkiksi sähköisten lomakkeiden laajempi käyttöönotto ja asiointin helpottaminen, verkkosivujen saavutettavuuden kehittäminen, harrastusmahdollisuuksia koskevan viestinnän kehittäminen sekä hyvinvointiviestinnän lisääminen.

#### **4.16 Äänioikeus ja yleinen vaalikelpoisuus**

Kuntavaaleissa, jotka järjestetään neljän vuoden välein huhtikuussa, valitaan jäsenet kuntien valtuustoihin. Valtuusto vastaa kunnan taloudesta ja toiminnasta sekä käyttää kunnan ylintä päätösvaltaa. Valtuusto päättää muun muassa, mitä toimielimiä kunnassa on ja miten toimivalta ja tehtävät jaetaan luottamushenkilöiden ja viranhaltijoiden kesken. Kuntavaaleissa voi äänestää kunnan asukas, joka on täyttänyt 18 vuotta viimeistään vaalipäivänä. Vaalikelpoinen kuntavaaleissa on henkilö, jonka kotikunta kyseinen kunta on ja joka on äänioikeutettu. Lisätietoja löytyy osoitteesta [www.vaalit.fi](http://www.vaalit.fi).

# 5 Osallisuuden lajit ja näkökulmat

Osallisuus on kuulumista yhteisöön ja kuulluksi tulemista. Osallinen ihminen kokee olevansa merkityksellinen osa kokonaisuutta. Hän tulee kuulluksi itsenään ja vaikuttaa elämänsä kulkuun ja yhteisiin asioihin. Kaupunki haluaa edistää osallistumisen mahdollisuuksia niin asukkaiden, yhteisöjen, yrittäjien, kuin kaupungin työntekijöidenkin näkökulmasta.

Osallisuustyöryhmä tarkasteli Salon osallisuusmallia Sitran määrittelemän hallinto-osallisuuden kauden eri osallisuuslajin kautta. Nämä ovat tieto-, aloite-, suunnittelu-, päätös-, toiminta- ja arviointiosallisuus.

Salon osallisuusmalliin lajit nimettiin uudelleen Sitran lajeja konkreettisimmiksi, jotta ne olisi helppo ymmärtää:

- Mistä saan tietoa (Tieto-osallisuus), esim. uutiskirjeet, verkkosivut (monikielinen) ja kaupunkitiedote.
- Miten tulen kuulluksi (Aloiteosallisuus), esim. kuntalaisaloite.
- Kehitetään yhdessä (Suunnitteluosallisuus), esim. osallistuva budjetointi ja kaavoituksen valmistelu.
- Miten voin vaikuttaa (Päätösosallisuus), esim. nuorisovaltuusto ja vaalit.
- Työn touhussa - pistetään töpinäksi (Toimintaosallisuus), esim. kumppanuus- ja markkinointiyhteistyösopimukset, tapahtumat ympäri Saloa.
- Miten meni (Arviointiosallisuus), esim. kävijäpalaute ja osallistujien kurssipalaute.

Osallisuustyöryhmä tarkasteli osallisuutta kuntalaisten, kaupungin työntekijöiden, järjestöjen ja yrittäjien näkökulmasta. Kuntalaisten konkreettisia osallistumismahdollisuuksia on avattu laajalti edellisessä kappaleessa.

Kuntalaisten osalta on tärkeää lähteä liikkeelle osallisuuden merkityksestä. Kuntalaisten mielipiteillä ja osallistumisella on vaikutusta kaupungin toimintaan. Osallistamisessa on tärkeää, että viestintä on selkeää ja oikea-aikaista, ja että se alkaa jo suunnitteluvaiheessa. Monikielisyys tulee myös huomioida. Toimien selkeys ja läpinäkyvyys varmistavat, että kaikki osapuolet voivat osallistua merkityksellisesti.

Kaupungin työntekijöiden näkökulmasta osallisuus on monin tavoin toimintaa ohjaava periaate. Osallisuuden edistäminen voidaan integroida osaksi eri palveluiden toimintaa ja osallisuusmalliin tutustuminen osaksi työntekijöiden perehdyttämistä. Eri yksiköissä on hyvä pohtia, mitä osallisuuden edistäminen tarkoittaa omassa työssä. Eri tilanteissa on tärkeää pysähtyä miettimään, saavatko ne tahot ja henkilöt, joiden pitäisi saada tietoa, tiedon oikea-aikaisesti ja riittävästi.



Kuntalaisaloitteet voidaan nähdä kuntalaisten kiinnostuksen osoituksena heidän käyttämäänsä palvelua ja sen kehittämistä kohtaan. Aloitteiden määrää, kohdentumista ja niihin annettuja vastauksia olisi hyvä tuoda nykyistä enemmän julki. Kuntalaisten osallistaminen suunnitteluun vaatii aikaa ja resursseja. Yhteissuunnittelun tulisi olla järjestelmällistä ja siihen tarvitaan riittävästi työaikaa. Eri osallisuusmuotojen keinot vaihtelevat asioiden koon ja laajuuden mukaan.

Järjestöjen näkökulmasta osallisuus perustuu oikea-aikaiseen tiedonsaantiin ja avoimeen sekä yhdenvertaiseen keskustelukulttuuriin. Järjestöjen on tärkeää tietää, keneen ottaa yhteyttä ja miten aloitteet etenevät. Kaupungilla on olemassa aitoja toimintamalleja, kuten osallistuva budjetointi, jotka tarjoavat molemminpuolista hyötyä.

Suunnitelmallisesti toimittaessa järjestöjä tulee kuulla, sillä ne ovat asiantuntijoita omalla alueellaan. Kunnan toimijoiden tehtävä on jakaa tietoa ja varmistaa, että järjestöillä on tarvittavat työkalut käytössään. On tärkeää, että sanat muuttuvat teoiksi, jotta osallisuus ei jää vain lupauksiksi. Erilaisten toimijoiden tunnistaminen, heidän resurssiensa ja tehtäviensä ymmärtäminen on avainasemassa. Esim. annettavien lausuntojen osalta on tärkeää varmistaa, että lausuntojen käsittely ei jää epäselväksi.

Yrittäjien näkökulmasta on tärkeää pohtia esimerkiksi tapahtumien vaikuttavuutta ja sitä, miten yrittäjien ääni kuuluu kaupungin päätöksenteossa. EPO-toimikunta (Elinkeinopolitiikan ohjausryhmä) on perustettu yrittäjien osallisuuden lisäämistä varten ja toiminnan vaikuttavuudella on suuri merkitys. Kaupunki haluaa olla Suomen yrittäjäystävällisin kunta. Visiossa kuvattu tavoite on, että yrittäjien on helppo tulla keskustelemaan kaupungin kanssa ja tulla kuulluksi.

## 6 Osallisuuden arviointi

Osallisuuden kokemusta ja kuntalaisten osallistumista erilaisiin asioihin voidaan mitata. Osallistujamäärät esimerkiksi erilaisissa palveluissa tai tapahtumissa tai erilaisiin kyselyihin vastaajina ja aloitteiden tekijöinä eivät kuitenkaan kerro syitä osallistumattomuudelle. Heikommassa asemassa olevien osattomuutta ja sen syitä on vaikea mitata, koska osattomuus aiheutuu usein monen eri tekijän summana.

### 6.1 Osallisuusindikaattori

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) on kehittänyt osallisuusindikaattorin (Experiences of Social Inclusion Scale, ESIS), jolla voidaan mitata osallisuuden kokemusta. Osallisuusindikaattori muodostuu kymmenestä väittämästä, jotka kartoittavat vastaajan kuuluvuuden tunteita, tekemisten merkityksellisyyttä sekä toimintamahdollisuuksia ja hallittavuutta. Näiden yhteisenä vaikuttavana tekijänä on osallisuuden kokemus. Väittämien vastaukset sijoittuvat jatkumolle, jonka toinen ääripää edustaa osattomuuden kokemusta ja toinen osallisuuden kokemusta. Osallisuusindikaattori on mukana muun muassa Terve Suomi -tutkimuksessa ja Kouluterveyskyselyissä, jotka on toteutettu Salossa 2023-2024 (Lähde: THL). Jotta salolaisten osallisuuden kokemusta tutkimustuloksissa pystyy arvioimaan, tulee lukijan tietää, mistä osallisuusindikaattori koostuu.

Osallisuusindikaattorin väittämät ovat:

1. Tunnen, että päivittäiset tekemiseni ovat merkityksellisiä
2. Saan myönteistä palautetta tekemisistäni
3. Kuulun itselleni tärkeään ryhmään tai yhteisöön
4. Olen tarpeellinen muille ihmisille
5. Pystyn vaikuttamaan oman elämäni kulkuun
6. Tunnen, että elämälläni on tarkoitus
7. Pystyn tavoittelemaan minulle tärkeitä asioita
8. Saan itse apua silloin, kun sitä todella tarvitsen
9. Koen, että minuun luotetaan
10. Pystyn vaikuttamaan joihinkin elinympäristöni asioihin.

Vastausvaihtoehtoina ovat:

- 1) täysin eri mieltä, 2) jokseenkin eri mieltä, 3) ei samaa eikä eri mieltä, 4) jokseenkin samaa mieltä, 5) täysin samaa mieltä. Kuhunkin kysymykseen vastataan asteikolla 1–5.

Osallisuusindikaattori lasketaan väittämien pisteistä ja summa muunnetaan asteikolle 0–100. Suurempi pistemäärä tarkoittaa vahvempaa osallisuuden kokemusta. Erittäin heikon osallisuuden kokemuksen rajaksi on määritelty alle 50 pistettä. (Lähde: THL)

Osallisuuden kokemus on iästä ja asemasta riippumatta hyvin merkityksellinen osa salolaisen elämää. Osallisuus tukee ihmisen psyykkistä, sosiaalista ja yhteiskunnallista hyvinvointia ja on tärkeä osa yksilön elämää.

## **6.2 Osattomuuden kokemusten mittaaminen kouluterveyskyselyissä**

Kouluterveyskyselyt toteutetaan valtakunnallisesti Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) koordinoimana kahden vuoden välein ja ne on viimeksi toteutettu vuosina 2021 ja 2023. THL ylläpitää sivustoja, joilla tuloksia voi tarkastella eri näkökulmista ja verrata niitä esimerkiksi Salon aiempiin tuloksiin tai valtakunnan tuloksiin. Kyselyyn vastaavat perusopetuksen 4-5 -luokkien oppilaat ja 8-9 -luokkien oppilaat, 1. ja 2. vuoden lukio-opiskelijat ja 1. ja 2. vuoden ammattioppilaitosten opiskelijat. Vastaukset ovat lasten ja nuorten omia arvioita asioista, mutta vastaamiseen on annettu tarkat ohjeet ja eri kysymykset on kyselyssä avattu.

Useat lasten ja nuorten huolenaiheet liittyvät osallisuuteen ja näitä raportoidaan tarkemmin vuosien 2021-2025 hyvinvointikertomuksessa. Vuosien 2021 ja 2023 kyselyjen välillä sosiaali- ja terveystalvet ovat siirtyneet kunnilta hyvinvointialueille ja koronapandemia on vaikuttanut merkittävästi erityisesti nuorten elämään. Kouluissa on myös läsnä entistä enemmän myös muita aikuisia kuin opettajia kuten esim. koulunuorisotyöntekijöitä ja tämä muutos vaikuttaa olevan sekä pysyvä että tarpeellinen.

Salon alakoululaisten vastaajien osalta kouluinnostus on laskenut lähes 10 % vastaajista, mutta harrastavien lasten määrä on hieman kasvanut. Kiusaamisen osalta entistä suurempi osa kiusatuista lapsista kokee, etteivät aikuiset ole kyenneet vähentämään häneen kohdistunutta kiusaamista. Salon myönteisimmät tulokset suhteessa koko maahan liittyvät kaikki kouluruokailuun. Huolenaiheista monet liittyvät siihen, että lapsi ei ole mielestään saanut osallistua koulun asioiden suunnitteluun. 4-5 -luokkalaisista 934 lasta vastasi kyselyyn Salossa vuonna 2023.

Salon yläkoululaisten osalta entistä harvempi nuori kokee, että häneen luotetaan ja että hän pystyy vaikuttamaan joihinkin elinympäristönsä asioihin. Nuorten empatiataidot ovat valtakunnan tasoa heikommat ja vain reilu puolet nuorista kokee kuuluvansa itselleen tärkeään ryhmään. Koululounasta syödään merkittävästi enemmän kuin valtakunnassa keskimäärin ja apua omaan hyvinvointiin opettajalta tai koulupsykologilta saadaan keskimääräistä enemmän. Vuonna 2023 Salossa oli vastaajia yhteensä 849.

Salon lukiolaisten osalta vastanneita oli 356. Suhteessa edelliseen kyselyyn koulun aikuisten ja kuraattorin tukea on entistä paremmin saatavilla. Seksuaalinen häirintä on vähentynyt, mutta sitä kokee edelleen yli 30 % tytöistä. Huumeita saa Salossa helposti ja kannabiksen ja laittomien huumeiden käyttö on merkittävästi lisääntynyt kahden vuoden aikana.

Salon ammattiopiston opiskelijoista 349 vastasi vuoden 2023 kyselyyn. Mielialahuoliin vastaajista yli 90 % kokee saavansa tukea ystäviltä ja läheisiltä ja lähes yhtä suuri osuus saa tukea koulun aikuisilta. Ylipainoisten osuus on selvästi kasvanut ollen lähes 40 % vastaajista ja selvästi suurempi kuin valtakunnan keskiarvo. Viikoittain alkoholia käyttävien ja rahapelejä pelaavien määrä on myös kasvanut.

### **6.3 Osattomuuden ja syrjinnän kokemukset Salon Terve Suomi -tutkimuksessa**

Salossa toteutettiin loppuvuodesta 2023 alkuvuoteen 2024 laaja Terve Suomi -tutkimus, johon osallistui 1292 salolaista, jotka valikoituvat tutkimukseen satunnaisotannalla. Tutkimuksella selvitettiin salolaisten terveyteen ja hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä sekä tyytyväisyyttä niin hyvinvointialueen kuin kaupungin järjestämiin palveluihin. Tutkimusaiheita olivat muun muassa elinolot, koettu terveys ja elämänlaatu, ravitsemus, fyysinen aktiivisuus ja uni, päihteet, mielenterveys, osallisuus, syrjintä, toiminta- ja työkyky, kulttuuripalvelut sekä sosiaali- ja terveystalvelujen käyttö ja kokemukset. Tutkimustulokset ovat luettavissa verkossa: [www.thl.fi/terveysuomi\\_verkkoraportit/kyselyosuus\\_kunnat\\_2023/index.html](http://www.thl.fi/terveysuomi_verkkoraportit/kyselyosuus_kunnat_2023/index.html). Tuloksia raportoidaan tarkemmin vuosien 2021-2025 hyvinvointikertomuksessa.

Salolaisista aikuisista yli kymmenesosa tuntee itsensä yksinäiseksi. Työikäisten (20-64 v.) osalta yksinäisyyttä tunnetaan enemmän kuin ikääntyneiden osalta. Salon luvut ovat lähellä muita tutkittuja kuntia ja valtakunnan keskiarvon alapuolella.

Osallisuuden kokemusta tutkittiin edellä avatun osallisuusindikaattorin avulla. Erittäin heikko osallisuuden kokemus on noin kymmenesosalla salolaisista aikuisista. Matala koulutus heikentää salolaisten osallisuuden kokemusta. Osallisuuden kokemus on erittäin heikko useammin miehillä kuin naisilla ja ikääntyessä osattomuuden kokemus kasvaa edelleen.

Sosiaali- ja terveystalveluissa syrjintää (syynä ikä, sukupuoli, etninen tausta, ihonväri, vammaisuus, ulkonäkö, seksuaalinen suuntautuminen, uskonto) on kokenut n. 7 % työikäisistä naisista ja n. 4 % miehistä. Tämä kokemus painottuu matalasti koulutettuun väestöön. Työssä ja työhaussa syrjintää samoista edellä mainituista syistä on kokenut lähes viidennes työikäisistä naisista ja kymmenesosa miehistä.

Kaupungin toiminnassa, johon vuoden 2025 alusta kuuluvat lakisääteisesti myös työllisyystalvelut ja kotouttamistalvelut, tulee pohtia keinoja, joilla aikuisväestön syrjinnän ja osattomuuden kokemuksia voidaan pienentää.

## 6.4 TEA-viisari tulokset osallisuudesta kunnan eri palveluissa

TEA-viisari on Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen ylläpitämä työväline kunnille ja kouluille. Kahden vuoden välein eri palveluista kerättävät tiedot kuvaavat terveyden edistämisen aktiivisuutta eli kunnan toimintaa asukkaidensa terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi. Kunnat osallistuva TEA-viisari kyselyihin erittäin laajalti.

TEA-viisarissa arvioidaan osallisuutta eri palvelujen toiminnassa. Viime vuosien Salon kyselyiden osalta voidaan todeta, että perusopetuksessa, lukiossa ja ammattiopistossa vanhempien osallistuminen koulujen toimintaan ja niiden suunnitteluun on viisarin kolmesta väristä (punainen, keltainen ja vihreä) punaisella samanaikaisesti, kun osallisuus muilta osin toteutuu hyvin tai erinomaisesti. Varsinais-Suomen hyvinvointialueen osallisuustoimintaa lienee vielä ennenaikaista arvioida, koska kyselyyn on vastattu ensimmäisen kerran vasta vuonna 2024. Salon liikunta- ja kulttuuripalveluiden osalta voidaan todeta osallisuuden olevan erinomaisella tasolla.

## 6.5 Muita mittareita

### Kyselyt

Erilaiset ja eri aiheista toteutettavat kyselyt kuntalaisille voivat antaa eri palveluista kerättävien tietojen ohella tärkeää tietoa myös osallisuuden tasosta ja kuntalaisten toivomista osallisuusmuodoista. Kyselyissä tulisi varmistaa, että niihin voivat vastata kaikki väestöryhmät, kuten maahanmuuttajat, nuoret ja ikäihmiset ja myös potentiaaliset palvelujen käyttäjät.

### Osallistumisaktiivisuus

Kaupungin järjestämiin palveluihin, tilaisuuksiin (tapahtumat, kuulemistilaisuudet, yhteistyötilaisuudet) osallistuvien kuntalaisten määrää ja määrissä tapahtuvia muutoksia voidaan seurata. Voidaan myös seurata, kuinka monella eri väestöryhmällä on aktiivinen rooli päätöksenteossa.

### Aloitteet

Aloitteiden (esim. valtuustoaloitteet ja kuntalaisaloitteet) määrää ja niiden kohdentumista eri palveluihin voidaan seurata ja myös aloitteiden alueellista kohdentumista. Aloitteiden osalta voidaan myös arvioida, lisäävätkö niissä annetut ehdotukset kuntalaisten osallisuutta.

### Koulutukset ja osallistumisaste

Kaupungin henkilöstölle järjestettyjen osallisuuskoulutusten kattavuutta ja vaikuttavuutta voidaan arvioida. Voidaan seurata, kuinka moni työntekijää on osallistunut koulutukseen ja millaista vaikuttavuutta koulutuksilla on osallistujien mielestä esim. myöhemmin tehtävässä seurannassa ollut. Kaiken kaikkiaan on tärkeää miettiä, miten osallisuuden edistämiseen liittyvät mittarit ja arviointitulokset kootaan ja raportoidaan, jotta ne voivat tukea osallisuustyön jatkokehittämistä.

# 7 Osallisuuden ja yhteisöllisyyden edistäminen Salossa

Tässä kappaleessa on ehdotettu kaupungin toimintaan kohdistuvia kehittämistavoitteita ja -toimia, joilla voidaan edistää osallisuutta, osallistumista ja yhteisöllisyyttä eri toimijoiden välillä. Osa tavoitteista on selvästi toisia laajempia ja niiden toteuttaminen vaatii yhteistä keskustelua, resursseja, tahoja ja yhteisiä hallintorajat ylittäviä toimia. Tulee myös pohtia, miten kehittämistavoitteet parhaiten palvelevat eri tahojen ja toimijoiden tarpeita.

## Kehittämistavoitteet ja -toimenpiteet

### 1. Osallisuuden verkkosivut

Osallisuuden ja osallistumisen teemat kootaan yhteen paikkaan kaupungin verkkosivuille. Tämä voi sisältää linkkejä hankkeisiin, kyselyihin ja ajankohtaisiin osallisuuteen liittyviin projekteihin. Tavoitteena on, että asukkaille ja muille toimijoille on helppo päästä käsiksi tietoon ja osallistumismahdollisuuksiin. Sivuston kautta voi jatkossa tilata esimerkiksi kunnan eri palveluiden lähettämiä uutiskirjeitä.

Yhteisöpalvelut kokoaa tiedot verkkosivuille vuoden 2025 aikana.

### 2. Osallisuuskoulutus kaupungin työntekijöille ja luottamushenkilöille

Koulutuksen tarjoaminen kaupungin työntekijöille ja luottamushenkilöille osallisuuden ja osallistumisen teemoista lisää tietoisuutta ja valmiuksia edistää osallisuutta kaikessa toiminnassa. Tämä on osa kaupungin sisäistä kehittämistyötä ja perehdytystä.

Henkilöstöpalvelut järjestää koulutuksia työssä olevalle henkilöstölle ja liittyy osallisuustietoisuuden osaksi uusien työntekijöiden perehdytystä. Luottamushenkilöiden koulutus järjestetään valtuustokausittain osana perehdytystä.

### 3. Yhdistysten kaupungin tilojen pysyvän käytön periaatteista päättäminen

On tärkeää, että kaupungin tilojen käyttöön on selkeät, yhdenvertaiset ja oikeudenmukaiset periaatteet. Yhteiset periaatteet ja niiden läpinäkyvyys tukevat järjestöjen osallisuutta ja yhteisöllisyyden kasvua kaupungissa. Toimenpide on kirjattu vuoden 2022-2025 hyvinvointisuunnitelmaan seuraavasti:

”Päätetään yhdistysten pysyvästi käyttämien kaupungin tilojen käyttöehdoista ja vuokrasta siten, että päätöksellä pyritään laajentamaan yhdistysten mahdollisuuksia käyttää kaupungin tiloja sekä kohdellaan yhdistyksiä tasa-arvoisesti.”

Asia valmistellaan kaupunginhallitukselle vuoden 2025 aikana.

#### **4. Osallistuva budjetointi kaupungin pysyväksi toimintatavaksi**

Osallistuva budjetointi mahdollistaa asukkaille ja eri toimijoille aktiivisen roolin kaupungin talousarvion ja resurssien jaossa. Käytännön ja menettelytapojen vakiinnuttaminen osaksi kaupungin pysyvää toimintaa lisää kuntalaisten osallisuutta ja vaikutusmahdollisuuksia. Osallistuvaa budjetointia toteutetaan Salossa nyt viidettä vuotta.

Asia valmistellaan kaupunginhallitukselle kevään 2025 aikana.

#### **5. Kaupunki toimii yhteisöllisyyttä vahvistavana alustana**

Vuoden 2025 talousarvioon on kirjattu seuraava tavoite: ”Osallistamme aktiivisesti kuntalaisia osana kaupunkiyhteisön kehittämistä. Teemme laaja-alaista yhteistyötä niin kuntalaisten kuin kumppanien kanssa. Kaupunki toimii yhteisöllisyyttä vahvistavana alustana.”

Talousarvioon on kirjattu myös seuraavasti: ”Elävät ja yhteisölliset kylät -kärkihankkeen puitteissa kehitetään asukas- ja kyläyhdistysten verkostotoimintaa sekä luodaan toimintamalli, joka korvaa vuodelta 2013 peräisin olevan lähidemokratiamallin (KV 20.5.2013 § 84).”

Tapoja toimia yhteisöllisyyttä vahvistavana alustana voisivat olla esim. alueelliset kumppanuuspöydät, joissa eri toimijat (kuntalaiset, järjestöt, yrittäjät, kaupungin edustajat) voivat keskustella ajankohtaisista kysymyksistä ja kehittää yhteistyötä. Yhteisöllisyyttä voidaan vahvistaa myös tarjoamalla kohtaamispaikkoja ja tiloja yhdistysten järjestämään yhteisölliseen toimintaan, jota voidaan ideoida yhdessä kaupungin toimijoiden kanssa.

Uusi toimintamalli lähidemokratian toteuttamiseen ja kuntalaisten osallistumismahdollisuuksien parantamiseksi valmistellaan osana Elävät ja yhteisölliset kylät -kärkihanketyötä.

# Lähteet

Suomen Itsenäisyyden juhlarahasto (SITRA) / Hallinto-osallisuuden kuusi eri lajia (2025):

<https://www.sitra.fi/artikkelit/julkinen-hallinto-hyotyysi-osallisuuden-tarkemmasta-maarittelysta/>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) / Kouluterveyskyselyjen tulokset eri vuosilta: [https://thl.fi/tut-](https://thl.fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/kouluterveyskysely/kouluterveyskyselyn-tulokset)

[kimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/kouluterveyskysely/kouluterveyskyselyn-tulokset](https://thl.fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/kouluterveyskysely/kouluterveyskyselyn-tulokset)

THL / Osallisuusindikaattori (2025): [https://thl.fi/aiheet/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-joh-](https://thl.fi/aiheet/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johdaminen/osallisuuden-edistaminen/heikoimmassa-asemassa-olevien-osallisuus/osallisuusindikaattorimittaa-osallisuuden-kokemusta)  
[taminen/osallisuuden-edistaminen/heikoimmassa-asemassa-olevien-osallisuus/osallisuusindikaattori-](https://thl.fi/aiheet/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johdaminen/osallisuuden-edistaminen/heikoimmassa-asemassa-olevien-osallisuus/osallisuusindikaattorimittaa-osallisuuden-kokemusta)  
[mittaa-osallisuuden-kokemusta](https://thl.fi/aiheet/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johdaminen/osallisuuden-edistaminen)

THL / Osallisuussivusto (2025): [https://thl.fi/aiheet/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johdami-](https://thl.fi/aiheet/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johdaminen/osallisuuden-edistaminen)  
[nen/osallisuuden-edistaminen](https://thl.fi/aiheet/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johdaminen/osallisuuden-edistaminen)

THL / Teaviisarin tulokset eri vuosina: <https://teaviisari.fi>

THL / Terve Suomi kuntien lisätiedonkeruun tulokset (2025):

[https://thl.fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/terve-suomi-tutkimus/tulokset/kun-](https://thl.fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/terve-suomi-tutkimus/tulokset/kuntien-lisatiedonkeruun-tulokset)  
[tien-lisatiedonkeruun-tulokset](https://thl.fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/terve-suomi-tutkimus/tulokset/kuntien-lisatiedonkeruun-tulokset)